selt on Tartu osa võtnud üldisist hansapäevist ja Liivimaa linnade päevist linna-nõukogu poolt saadetud saadikute läbi.

Tartu oli maal, peale Riia, elanikkude arvu poolest teine linn. Tartu keskaegse rahvastiku arv ulatus 6000:ni. Suuremalt jaolt olid elanikeks sakslased, ülejäänud — peaasjalikult mustatöötegijad — aga eestlased.

Toomimäest ja linnast ei ole mingisugust plaani orduajast järele jäänud. Olemasolevad kuuluvad Rootsi aega. Tõenäoliselt olid aga tolleaegse linnatänavastiku põhijooned ligikaudu samased kui Rootsi ajal. Küll on aga Toomimäe nägu tunduvalt muutnud Rootsi ajal ehitatud bastionid. Kaitsemüür ühes keskaja kindluste attribuutidega ümbritses linna. Alates Vallikraavi kohalt läks ta praeguse Laia ja Kroonuaia tänava vahelt Botaanika-aias asuva tiigini, tegi siis käänaku kakku, suundus Lihapoe ja Magasini tänava vahelt rööbiti Kompanii tänavale üle Suure ja Söögituru, et Poe tänava kohalt üle Barklai välja Vallikraavi otsa kulgeda ja üles Toomimäele siirduda. Linnast viisid välja Emajõe suunas: Vene värav Laialt tänavalt ja Saksa värav Suurelt turult, kuna nende vahemikus asusid Munga ja Küütri värav samanimeliste tänavate otstel. Tähtvere suunas oli Jakobi värav, asudes umbes 25 m Laia ja Jakobi tänava ristmest loode pool, ja lõunas, Jaani tänava lõpul, Riia värav.

Nagu keskaegses suletud iseloomuga asulas kunagi, oli linnas rida kirikuid ja kloostreid. Toomimäel kerkis uhke Peetri ning Pauluse kirik ja selle kõrval veel üks vähem. Linnas oli neli kirikut: Jakobi, mis pärast Katariina kloostri ja kiriku kujunedes Tsistertsiumi ordu nunnadele üle läks, Maarja ja Jaani kirik, milledest esimene kuulus linna kogudusele, teine maakogudusele (vt. lhk. 434—435), ja vanadele ning haigetele määratud Püha Vaimu kirik. Omad kirikud olid veel dominikaanide ja frantsiskaanide kloostreil, samuti venelasil novgorodlaste Jüri ja pihkvalaste Nikolai kiriku näol.

Sama rohked olid kloostrid. Munga ja Magasini tänaval, otse linnamüüri ääres, asus enne 1300. aastat ehitatud dominikaanide (*fratres praedicatores,* mustad mungad) Püha Maarja-Magdaleena klooster. Peale 1417. aastat asutatud frantsiskaanide või hallide vendade kloostri nimi ei ole tuttav. Teada on vaid, et ta asus Magasini tänaval linnamüüri läheduses Püha Maarja-Magdaleena ja Püha Klaara kloostri vahel. Mõlemad mainitud kloostrid suleti niinim. pildirüüste ajal 1525. aastal. Peale nende kahe meeskloostri oli Tartus orduajal veel kaks nunnakloostrit. Esimene neist — Tsistertsiumi nunnade Püha Katariina klooster — on arvatavasti 13. aastasaja lõpul asutatud ja asus Toomimäel Jakobi väravate läheduses. Algusel oli nunnadel nähtavasti Jakobi kirik tarvitada, kuid 15. aastasaja algusel ühendati kiriku ehitus kloostriga ja Püha Katariina sai nüüd ka kloostri kaitsjaks. Teine naisklooster — frantsiskaani nunnade Püha Klaara klooster — oli Püha Vaimu kiriku juures, Laial tänaval Vene väravate läheduses, praeguse võimlemissaali kohal. Ka see klooster suleti 1525. a. Esimeses nimetatud kloostris oli aristokraatlik, teises kodanline element.